

Yabancı Sermaye Yatırımlarının Türkiye’de Bankacılık Sektörüne Etkileri (1990–2005)* I**

Öğr. Gör. Dr. Ahmet BÜYÜKŞALVARCI
Selçuk Üniversitesi, Akören MYO.

Özet

Son yıllarda Türk ekonomisinde yaşanan olumlu gelişmeler, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyelik müzakerelerinin başlaması ve buna bağlı olarak geleceğe ilişkin olumlu beklentiler Türkiye’ye yönelik doğrudan yabancı yatırımları artırıcı bir etki meydana getirmiştir. Türkiye’ye yönelik doğrudan yabancı yatırımların yoğunlaştığı önemli bir alanda bankacılık sektörü olmuştur. Bu kapsamda çalışmada; doğrudan yabancı yatırım şeklinde gerçekleşen Türk bankacılık sektörüne yabancı banka giriş nedenlerinin belirlenmesi ve yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Türk bankacılık sektörüne yabancı banka giriş nedenlerinin belirlenmesi yapılan anket çalışması ile tespit edilmiştir. Yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkileri ise oluşturulan ekonometrik model ile ampirik olarak ölçülmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de doğrudan yabancı yatırımlar, yabancı bankalar, panel veri, anket.

Abstract (Foreign Direct Investment And Banking Sector Case In Turkey (1990–2005))

In recent years the satisfactory developments in the Turkish economy and the positive expectations related to the deliberations started for the membership of Turkey to the European Union caused an increasing effect on the foreign direct investment in Turkey. Another sector including foreign direct investment densely in Turkey was the banking sector. In this scope the objective of this study was to determine the reasons of the foreign banks taking place in the banking sector developing with the foreign direct investment in Turkey and to find out the effects of the foreign bank participations on the Turkish banking sector. The reasons of the foreign bank participations in Turkish banking sector was determined by a survey study and the effects of these participations on the Turkish banking sector were obtained empirically with an econometric model built in the study.

Key Words: Foreign direct investment in turkey, foreign banks, panel data, survey.

1. Giriş

Dünya ekonomisinde yaşanan küreselleşme, yabancı sermaye yatırımlarının önündeki engelleri kaldıracı bir etki meydana getirmiştir. Yabancı sermaye yatırımlarının ülke ekonomisine sağlamış olduğu fonlar, fiziki yatırımlar, teknoloji, know-how, yönetim becerisi, ihracat imkânı, sektör disiplini, uzman işgücü gibi olumlu katkılarından dolayı gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler bu yatırımları ken-

di ülkelere çekebilmek için yoğun çaba harcamaktadırlar. Özellikle sermaye birikiminin yetersiz olduğu gelişmekte olan ülkeler, ekonomik kalkınmalarını sağlayacak yatırımları gerçekleştirebilmek için dış borç yerine doğrudan yabancı yatırımlara öncelik vermektedirler. Türkiye’de ise doğrudan yabancı yatırımlar 1980’li yıllardan itibaren ekonomide uygulanan finansal serbestleşme politikaları birlikte önem kazanmaya başlamıştır. Avrupa Birliği sürecinin hızlanmasıyla özellikle 2005–6 yıllarında doğrudan yabancı yatırımların Türkiye’ye girişi hızlanmıştır. Aralık 2004 itibarıyla 1,291 milyon dolar olan Türkiye’ye yönelik doğrudan yabancı yatırımlar, Aralık 2005 tarihinde 8,546 milyon dolara ve Aralık 2006 tarihinde ise 17,446 milyon dolara yükselmiştir.

* Bu çalışma, Prof. Dr. Osman Okka’nın danışmanlığında hazırlanan ve Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen “Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü Örneği (1990-2005)” başlıklı doktora tezinin özetidir.

** Bu yazının ikinci bölümü Dergi’nin gelecek sayısında yayımlanacaktır.

Ülkemizde doğrudan yabancı yatırımların yoğunlaştığı önemli bir alan da bankacılık sektörü olmuştur. Aralık 2006 tarihi itibarıyla Türkiye'ye yönelik 17,446 milyon dolarlık doğrudan yabancı yatırım tutarının yaklaşık %40'ı bankacılık sektöründe gerçekleşmiştir. Böylece yabancı bankaların Türk bankacılık sektöründeki oransal payları Aralık 2006 itibarıyla %22,4'e ulaşmıştır. Bu paya İMKB'de işlem gören bankaların yurt dışı yerleşik yatırımcılar tarafından elde tutulan %13,6'lık payı da eklendiğinde, Türk bankacılık sektöründeki yabancı payının %35,9 olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sektöründe yabancı payının son dönemde yükselme göstermesi karşımıza şu soruları çıkarılmaktadır: "Yabancı bankalar ülkemize hangi nedenlerle yatırım yapmaktadırlar ve bu bankaların Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkileri nelerdir?". Çalışmanın takip eden bölümlerinde bu sorulara cevap ararken önce teorik olarak yabancı bankaların farklı ülkelerde yatırım yapma nedenleri ve bu yatırımların yatırım yapılan ülkelerin bankacılık sektörleri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri incelenerek bu konuda yapılmış uluslararası ve ulusal çalışmalara yer verilecektir. Çalışmanın uygulama bölümünde ise Türk bankacılık sektörüne yabancı banka girişlerinin nedenlerini ortaya koymak amacıyla yapılmış olan anket çalışmasına ilişkin bulgular sunulacaktır. Ayrıca yabancı bankaların Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini tespit etmeye yönelik oluşturulan ekonometrik modelden elde edilen sonuçlar ortaya konulacaktır.

2. Yabancı Bankaların Yabancı Ülkelere Giriş Stratejileri

Yabancı banka, bir bankanın birden fazla ülkede şube veya bağlı ortaklıklara sahip olması veya bunları kontrol etmesi şeklinde tanımlanmaktadır (Bain ve diğerleri, 2003, 3). Çokuluslu bankacılık olarak da ifade edilen yabancı bankacılıkta doğrudan yabancı yatırım niteliği aranmaktadır. Yabancı bir bankanın yatırım yapmayı planladığı yeni bir ülkede nasıl bir strateji izleyeceği, yatırım yapılacak ülke ile bankanın kurulu olduğu ülkedeki yasal durum ve ekonomik koşullara bağlı olduğu gibi aynı zamanda söz konusu bankanın

sınır-ötesi işletme stratejileri ile de yakından ilişkilidir. Uygulanacak stratejinin belirlenmesinde, yabancı bir banka açısından, yatırım yapılacak ülkede yapılması öngörülen faaliyetlerin cinsi ve boyutu ile yatırım için ayrılacak kaynak miktarı da belirleyici faktörler olarak ön plana çıkmaktadır (Bain ve diğerleri, 2003, 24). Yabancı bankaların yatırım yapmayı planladıkları ülkelerde izledikleri stratejiler aşağıdaki beş başlık altında toplanabilir. Bunlar:

- Müşteriyi izle stratejisi,
- Müşteriye liderlik et stratejisi,
- Pazar arama stratejisi,
- Lideri izle stratejisi,
- Fırsatları öne çıkarma stratejisidir.

Müşteriyi izle stratejisine göre yabancı bankalar, çokuluslu müşterilerini finanse etmek ve onların yatırım yaptıkları ülkelerdeki ihtiyaçlarını karşılamak üzere müşterilerini doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerde takip etmektedirler. Eğer bankalar, çokuluslu müşterilerine doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerde eşlik etmezlerse ilgili müşteriler ihtiyaç duydukları bankacılık hizmetlerini yerel bankalardan karşılayacaklardır. Yabancı bankalar müşterilerini doğrudan yatırım yaptıkları ülkelerde takip ettikleri gibi müşteriye liderlik et stratejisi ile de müşterilerinden önce yabancı piyasalarda yer alabilirler. Yabancı bankaların müşterileri olan küçük ve orta ölçekli işletmeler, yabancı piyasalar hakkında politik, ekonomik, kurumsal ve kültürel bilgi ve danışmanlığa ihtiyaç duyarlar. Yabancı bir banka mevcut müşterilerinin bir temsilcisi gibi yeni piyasalar hakkında bilgi toplayabilir. Bu bilgiler sayesinde banka müşterilerinin yeni piyasalara girişi kolaylaşır. Bu strateji, yabancı bankalara ürün ve hizmet alanını geliştirmek, büyütme ve müşteri bağlarını güçlendirmenin yanı sıra yeni müşteriler kazandırma imkânı da sağlar (Buch ve Heinrich, 1999, 344).

Pazar arama stratejisi, bir bankanın bazı nedenlerden dolayı yeni uluslararası piyasalara girme ihtiyacı olduğu anlamına gelir. Faaliyette bulunulan ülkedeki yüksek rekabet, düşük kâr marjı ve geleceğe ilişkin olumsuz beklentiler, bankaları yeni pazar

arayışına sevk eder. Bu stratejiye göre banka uluslararası piyasada uygun yeni bir yer bulmaya çalışır. Pazar arayışı stratejisi diğer stratejilerden daha risklidir. Bu yüzden bu stratejiyi özellikle deneyimli ve güçlü bankalar takip ederler (Hellman, 1996,194).

Lideri izle stratejisi ise bir banka yabancı bir ülkeye ilgi gösterdiğinde, diğer rakiplerinin de ilgili ülkeye yatırım yapacağı görüşünden hareket edilerek açıklanmaktadır. Bu stratejiye göre rakip bir banka tarafından yatırım yapılan piyasa kabul edilebilir bir risk seviyesindedir ve yatırım için ilgili piyasayı detaylı olarak analiz etmeye gerek yoktur (Bouteiller ve Marois, 1999, 23).

Uluslararası ekonomideki karşılaştırmalı üstünlükler teorisi ile ilişkili olan fırsatları öne çıkarma stratejisi yabancı bankalara ulusal bankacılık sektörlerinin gelişiminde daha aktif bir rol öngörmektedir. Bu stratejiye göre yabancı bankalar kendi ülkelerinde geliştirdikleri yönetim ve pazarlama bilgilerini yabancı ülkelerde kullanarak kârlarını artırmaya çalışırlar. Bu yüzden yabancı bankaların ulusal bankalar üzerindeki etkileri, ulusal bankaların yabancı bankaların karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları alanlarda faaliyet gösterip göstermediklerine bağlıdır.

3. Yabancı Bankaların Yabancı Ülkelere Girişlerinin Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Bankacılık sektöründe yabancı banka girişleri yerel bankacılık sektörü ve yerel bankalar üzerinde olumlu ve olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Genel olarak incelendiğinde, literatürdeki pek çok çalışmada yabancı banka girişlerinin bankacılık sektöründe rekabeti artırarak ve yerel bankaların etkinliğini geliştirerek yerel bankacılık sistemini olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir. Yabancı banka girişlerinin yerel bankacılık sektörü ve yerel bankalar üzerinde ki olumlu etkilerini dört ana başlık altında toplamak mümkündür (Hermes ve Lensink, 2001, 5):

İlk olarak; yabancı banka girişi meydana getirdiği rekabetle yerli bankaların maliyetlerini düşürmeleri ve hali hazırda kullandıkları finansal hizmetlerdeki verimliliklerinin artması için uyarıcı etki yapar. Ayrıca yerel bankaların piyasa paylarını korumak için hizmet kalitelerini yükselt-

meleri konusunda da baskı yapar. Bu durum yerli bankaların sundukları finansal hizmetlerin kalitesini artırır.

Yabancı banka girişinin ikinci olumlu etkisi ise “pozitif dışsallıklar”a (spillover effect) neden olmasıdır. Şöyle ki; yabancı bankalar yeni finansal hizmetler sunarlar. Bu tür hizmetlerin sunulması yerli bankaların da benzer yeni hizmetler sunmasına ve yerli finans sistemindeki verimliliğin artmasına aracılık eder. Bununla birlikte, yabancı bankalar yerli bankalar için yeni sayılabilecek modern ve daha verimli teknikler sunabilirler. Bu teknikler de yerli bankalar tarafından kopyalanabilir. Buna ek olarak; yabancı bir bankanın yerli bir bankanın yönetimine katılması da yerli bankanın yönetimini geliştirebilir. Ayrıca yabancı bankalar, yatırım yaptıkları ülkelerdeki bankacılık düzenleme kurullarından gelişmiş bankacılık düzenleme ve denetleme sistemleri talep ettikleri için yabancı banka varlığı bankacılık düzenleme ve denetleme sistemlerinin gelişmesine de katkı sağlayacaktır. Bu düzenlemeler de yerli bankaların faaliyetlerinin kalitesinde artış meydana getirecektir. Tüm bu pozitif dışsallıklar, yerli bankacılık işlemlerinin daha verimli ve daha az maliyetli olmasına katkı sağlayacaktır.

Yabancı banka girişlerinin üçüncü etkisi ise işgücü üzerinde meydana getirdiği olumlu etkidir. Yabancı bankalar birçok şekilde yerli bankacılık sektöründeki insan kalitesinde de artış meydana getirir. Eğer yabancı bankalar, yatırım yaptıkları ülkelere bankacılık konusunda deneyimli ve yetenekli yöneticileri beraberlerinde getirirlerse, yerli yöneticiler onlardan bankacılık konusunda pek çok şey öğrenirler. Bununla birlikte; yabancı bankalar, yerel bankacıların eğitimine de yatırım yaparlar. Böylece bankacılık sektöründe daha eğitilmiş ve kaliteli işgücü, daha etkin yerel bankacılık işlemlerini ortaya çıkarır ve dolayısıyla maliyetler düşer.

Son olarak, yabancı banka girişi hükümetlerin yerli finansal sistem üzerindeki etkisini de en aza indirdiği söylenebilir. Bu durum faiz oranı kontrolleri ve doğrudan kredi politikaları gibi finansal baskı politikalarının önemini azaltır. Gelişmekte olan ülkeler bu tür politikaları kullanmak-

tadırlar. Ancak pek çok çalışma bu tür politikaların bankaların verimliliğini azalttığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla, yabancı banka girişi ile finansal sistemdeki hükümetlerin rolünün azalması, yerel bankaların etkinliğini artırır.

Yabancı banka girişlerinin yerel bankacılık sektörü ve yerel bankalar üzerindeki diğer olumlu etkileri ise aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir. Bunlar (Dages ve diğerleri, 2002, 19);

- Yerel bankaların yeni banka teknolojisi ve finansal teknikleri tanıma imkânı sağlaması,
- Ölçek ekonomilerinden yararlanma imkânı elde edilebilmesi,
- Rekabet ortamının güçlenerek yerel bankaların etkinliğinin artması,
- Finansal piyasaların gelişmesi,
- Finansal regülasyon/denetim ve kanuni/yatırım yetersizlikleri gibi kurumsal altyapı eksikliklerinin giderilmesi,
- Kriz dönemlerinde yabancı bankaların iştirak ettikleri bankaları koruyarak, prestij kaybını önlemesi,
- Ülkelerin dış sermaye piyasalarına açılmalarının sağlanması,
- Giriş yapılan ülkeye yönelik doğrudan yabancı yatırımların artmasıdır.

4. Yabancı Bankaların Yabancı Ülkelere Giriş Nedenleri ve Bankacılık Sektörleri Üzerindeki Etkilerini Ölçmeye Yönelik Çalışmalar

Çokuluslu bankacılığa ilişkin yapılan uluslararası çalışmalar; yabancı banka girişlerinin nedenlerini belirleme ve yabancı banka girişlerinin yerel bankalar ve bankacılık sektörü üzerindeki etkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

Fieleke tarafından yapılan çalışmada ABD bankalarının deniz aşırı büyümesinin nedenleri incelenmiştir. Bu çalışmaya göre; ABD bankalarının dış ülkelere yatırım yapmalarının temel nedeni, çokuluslu müşterilerini yatırım yaptıkları ülkelerde izlemeleri olarak belirlenmiştir (Fieleke, 1977, 9–40). Bu sonuç ABD bankalarının İngiltere'ye giriş nedenleri üzerine Goldberg ve Saunders tarafından yapılan çalışma ile de desteklenmiştir.

Goldberg ve Saunders yaptıkları çalışmada 1972–1979 yılları arasında ABD piyasasında yabancı bankaların büyümesini modellemişlerdir. Model sonuçları, ABD'ne yabancı firmalar tarafından yapılan doğrudan yabancı yatırımların ABD'deki yabancı bankaların piyasa paylarındaki büyümede pozitif bir belirleyici olduğunu göstermiştir (Golberg ve Saunders, 1981, 365-374). Grosse ve Golberg'de yaptıkları çalışmada, ABD piyasasına giriş yapan yabancı bankaların, kendi ülkelerindeki çokuluslu müşterilerinin uluslararası ticaret ve doğrudan yatırım ihtiyaçlarını karşıladıklarını bulmuşlardır. Ayrıca yabancı bankanın ülke riski ne kadar yüksek olursa, göreceli olarak daha düşük olan ABD piyasasında yabancı banka girişinin o kadar yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Coğrafi uzaklığın da yabancı banka girişi ile pozitif ilişkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir (Grosse ve Goldberg, 1991, 1093–1112).

Fischer ve Molyneux İngiltere'yi dikkate aldıkları çalışmalarında, yabancı banka girişlerinin doğrudan yabancı yatırım ve ticaret akışlarıyla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Molyneux, 1996, 271–277). Yabancı banka girişlerinin nedenlerine odaklanan diğer çalışmalarda da “Müşteriyi İzle” stratejisinin çokuluslu bankalar tarafından yabancı ülkelere giriş için temel nedenlerden biri olduğu vurgulanmaktadır.

Bu sonuçların aksine Mohantany ve diğerleri yaptıkları çalışmada ABD'deki yabancı bankalar tarafından verilen kredi miktarının, yabancı şirketler tarafından alınan kredi miktarını aştığını belirtmişlerdir. Bu durum, yabancı bankaların ABD firmalarına kredi verdiklerini ve “Müşteriyi İzle” stratejisinin yabancı piyasaya girmek için tek neden olmadığını göstermektedir (Nolle ve Seth, 1998, 1–25).

Yabancı bankaların Estonya, Litvanya, Polonya ve Romanya bankacılık sistemlerine girişlerini konu alan bir araştırmada; yabancı bankaların bu ülkelere girişlerindeki temel nedenin ilgili ülke piyasalarında ortaya çıkan yeni fırsatların değerlendirilmesi ve pazar paylarını genişletme stratejilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Lensink, 2004, 95–98).

Focarelli ve Pozzolo, bankaların yabancı yatırım kararlarıyla ilgili kapsamlı bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmada 1994–1997 yılları arasında 29 OECD ülkesinde faaliyet gösteren 2499 bankaya ilişkin veriler kullanılarak ilgili bankaların yatırım kararlarını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yatırım kararını etkileyen en önemli faktör, yatırım yapılacak ülke bankacılık sektöründeki kâr olanaklarıdır. İkili ticaret ilişkileri ise istatistiksel açıdan anlamlı olsa da bankaların yatırım kararlarında çok büyük marjinal etkiye sahip değildir (Focarelli ve Pozzolo, 2002, 1–36).

Engwall ve Wallenstal ise İsveç bankaları üzerine yaptıkları çalışmada, bu bankaların yabancı yatırım yaparken “Lideri İzle” stratejisine uygun olarak hareket ettikleri sonucuna ulaşmışlardır (Engwall ve Wallenstal, 1988, 147–155).

Latin Amerika’da ülkelerine yoğun olarak giriş yapan İspanyol bankaları üzerine araştırma yapan Guillen ve Tschoegl ise; bu bankaların dış yatırım yapmalarındaki temel nedenin yerel piyasada oluşan doygunluk olduğunu belirtmişlerdir (Guillen ve Tschoegl, 1999, 3).

Magri ve diğerleri, İtalya bankacılık sektöründe 1983–1998 yılları arasında faaliyette bulunan 22 ülke kaynaklı yabancı banka giriş nedenlerini tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmanın bulgularına göre, Avrupa Birliği ile ekonomik bütünleşme sürecinin, ticaret hacminin, yabancı banka girişi önündeki düzenleyici engellerin kaldırılmasının, İtalya’ya olan coğrafi yakınlığın ve İtalya bankacılık sektörünün görece olarak kârlı olmasının yabancı banka girişlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Magri ve diğerleri, 2005, 1295–1310).

Konopielko’nun çalışması Merkez ve Doğu Avrupa’ya uygulanan ilk çalışma olarak bilinmektedir. Çalışma sonuçlarına göre, yabancı bankaların Polonya ve Çek Cumhuriyeti’ne girişlerinin temel nedeni, “Müşteri Tabanını Desteklemek” iken Macaristan’a giriş nedeni ise “Yeni İş İmkanları Arayışı” olarak tespit edilmiştir (Konopielko, 1999, 463–486).

Hırvatistan’da yapılan anket çalışmasında ise; bu ülkeye giriş yapan yabancı

bankaların “Pazar Arama” stratejisine uygun olarak bu ülkeye giriş yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kraft, 2004, 159).

Akhtar ise Pakistan’da faaliyet gösteren yabancı bankalar üzerine yaptığı anket çalışmasında ilgili bankaların Pakistan’da faaliyet göstermelerinin nedenlerini belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonuçlarına göre yabancı bankaların Pakistan’da faaliyette bulunmalarının temel gerekçesinin ülkedeki yüksek kârlılık olduğu tespit edilmiştir. Bu nedeni dış ticaretin finansmanı ve müşterilerin izlenme gerekçeleri takip etmektedir (Akhtar, 2001, 239).

Yabancı banka girişlerinin yerel bankalar ve bankacılık sektörü üzerindeki etkilerine yönelik çalışmalar da ise; bir veya daha fazla ülke verisi kullanılarak yabancı banka girişlerinin yerel bankacılık sektörü üzerindeki etkileri rekabet, kârlılık ve etkinlik kriterleri dikkate alınarak incelenmiştir.

Yabancı banka girişlerinin rekabet ve verimlilik etkisi üzerindeki en kapsamlı çalışma 2001 yılında Claessens ve diğerleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Söz konusu çalışmada 1988–1995 yılları arasında 80 ülkedeki bireysel banka hesap numaralarını içeren çok geniş bir bilgi kullanılarak, yabancı banka payları ile yerel bankacılık sistemindeki kârlılık, faiz dışı gelirler ve genel yönetim giderleri arasında kuvvetli bir ilişki olduğu gösterilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre yabancı bankaların rekabet baskısı, yerel bankaların verimliliği üzerinde pozitif bir etki meydana getirmektedir. Üstelik bu verimlilik etkisi yabancı bankaların belirli bir pazar payı kazanmasından sonra değil, yabancı girişinin başlamasıyla birlikte meydana gelmektedir (Claessens ve diğerleri, 2001, 891–911).

2000 yılında da Barajas ve diğerleri Kolombiya bankacılık sektörü üzerine benzeri bir çalışma yapmışlardır. Çalışma bulgularına göre yabancı banka girişleri yerli bankacılık sektöründe rekabeti artırmıştır. Artan rekabet baskısı nedeniyle yerel bankalar bankacılık hizmetlerini güncellemişlerdir. Bu durum yönetim maliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Bu yüzden genel olarak yabancı banka girişleri Kolombiya’daki yerel bankacılık sektö-

ründeki maliyetlerin artmasıyla ilişkilendirilmiştir (Barajas ve diğerleri, 1999, 1–39).

Clarke ve diğerleri 2000 yılında yaptıkları çalışmada 1995–1997 yılları arasında Arjantin bankacılık sektörüne yabancı bankaların girmesiyle yaşanan etkiyi araştırmışlardır. İlgili yıllar arasında birçok yabancı banka Arjantin bankacılık sektörüne giriş yapmıştır. Araştırma sonuçları yabancı bankaların sadece nispeten avantajlı oldukları durumlarda yerli bankalar üzerinde rekabet baskısı kurduklarını göstermektedir. Bu nedenle, yerli bankalar yabancı bankaların aktif olarak faaliyet gösterdikleri ipotekli konut kredisi (mortgage) piyasasında artan genel yönetim giderleri ve azalan kâr marjlarıyla karşılaşmışlardır. Yabancı bankaların aktif olmadığı bireysel tüketici kredileri piyasasında ise yerel bankaların faiz oranları marjı, genel yönetim giderleri ve kârlılıkları göreceli olarak değişmemiştir (Clarke ve diğerleri, 1999, 1–31).

Pastor ve diğerleri ise 2000 yılında 1985–1998 yılları arasındaki verileri kullanarak İspanya bankacılık sektörüne yabancı girişlerine izin verilmesinin bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Yabancı girişine izin verilmesine karşın İspanya bankacılık sistemine yoğun bir şekilde yabancı banka girişi olmamıştır. Ancak giriş yapan yabancı bankaların toptan bankacılık faaliyetlerinde yoğunlaşmaları ve aynı zamanda yeni ürün ve hizmetler oluşturmalarından dolayı yerel bankaların verimliliklerinin artmasında etkili olmuşlardır (Pastor ve diğerleri, 1999, 1–91).

1990–1996 yılları arasında 48 ülkedeki 990 bankanın verilerini kullanarak araştırma yapan Lensink ve Hermes, yabancı banka girişlerinin kısa vadede yerel bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Lensink ve Hermes'e göre bu etki yatırım yapılan ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyiyle doğrudan ilişkilidir. Düşük seviyede ekonomik gelişme yaşayan ülkelerde yabancı banka girişleri yerli bankaların maliyetlerinin ve faiz marjlarının artmasına yol açmaktadır. Hızlı ekonomik büyüme yaşayan ülkelerde ise etki çok net değildir. Yani yabancı banka girişi; maliyetlerin, kârların

ve faiz marjlarının düşüşüne neden olabileceği gibi bu değişkenler üzerinde herhangi bir değişiklikte meydana getirmeyebilir (Lensink ve Hermes, 2004, 553–568).

Zajc ise Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya ve Slovenya ülkelerinin 1995–2000 yılları arasındaki verilerini kullanarak yabancı banka girişlerinin yerel bankalar üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Analiz sonuçları Claessens ve diğerlerinin yaptığı çalışmadan biraz farklıdır. Analiz sonuçlarına göre yabancı banka girişleri faiz dışı gelirleri azaltmakta fakat genel yönetim giderlerini artırmaktadır (Zajc, 2003, 19).

Çoğunlukla Afrika ülkeleri olmak üzere Hindistan, Bangladeş ve Ukrayna gibi düşük gelir grubunda yer alan ülkelerdeki artan yabancı banka girişi Claessens ve Lee tarafından incelenmiştir. Çalışmaya göre tıpkı büyüme potansiyeli olan ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler gibi düşük gelir grubundaki ülkeler de ulusal bankacılık sistemlerini daha rekabetçi bir yapıya kavuşturmak amacıyla artan oranda yabancı bankalara açmaktadırlar. Söz konusu ülkelerdeki yabancı banka girişi, yerel piyasada geçerli olan net faiz oranı marjı, kâr elde etme güdüsü ve piyasaların liberalizasyonu gibi bilinen unsurların yanı sıra tarihsel bağlarla da alakalı olduğu sonucuna varılmakta ve yabancı bankaların düşük gelir grubundaki ülkelerdeki risk yönetim uygulamalarını geliştirdiği ve bankacılık sistemini güçlü kıldığı bulgusuna yer verilmektedir (Claessens ve Lee, 2002, 1–36).

Dages ve diğerleri Meksika ve Arjantin'deki yabancı bankalarla yerli bankaları 1994–1999 yılları arasındaki verileri kullanarak karşılaştırmışlardır. Analiz sonuçlarına göre yerli özel sermayeli bankalarla yabancı bankaların benzer davranış eğilimleri gösterdikleri, ancak kamu bankalarından farklılaştıkları tespit edilmiştir. Yabancı bankaların ekonominin genişleme dönemlerinde tüketici kredilerini yerli bankalara göre daha hızlı azalttıkları, ipotekli konut kredisi ve diğer kredileri ekonominin genişleme dönemlerinde artırdıkları tespit edilmiştir. Çalışmaya göre toplam krediler açısından Meksika ve Arjantin'de yabancı bankaların yerli bankalara göre kredi

piyasasında daha güçlü oldukları ve kredi büyümesinin daha az dalgalı olduğu tespit edilmiştir (Dages ve diğerleri, 2002, 17-36).

Uiboupin 2004 yılında yaptığı çalışmada yabancı banka girişlerinin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde faaliyette bulunan yerel ve yabancı bankalar üzerindeki kısa dönemli etkilerini incelemiştir. Çalışmada Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Slovenya ve Slovakya ülkelerinde faaliyet gösteren 219 bankanın 1995–2001 yılları arasındaki verileri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yabancı banka girişleri yerel bankaların faiz gelirlerini, faiz dışı gelirlerini ve kârlılıklarını olumsuz yönde etkilerken, genel yönetim giderlerini artırmıştır. Aynı zamanda yabancı banka girişi ilgili ülkelerin bankacılık sektöründeki rekabeti de artırmıştır (Uiboupin, 2004, 1–40).

Çokuluslu bankaların yabancı ülkelere giriş nedenleri ve bankacılık sistemleri üzerindeki etkilerini ölçmeye yönelik çok sayıda uluslararası çalışma olmasına karşın Türk bankacılık sektörü üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır.

Kaytancı 2000 yılında yabancı bankaların hangi faktörleri göz önünde bulundurarak Türkiye'ye yatırım kararı aldıkları konusunda çalışma yapmıştır. Çalışma bulgularına göre yabancı bankaların Türkiye'ye gelme nedenleri arasında en büyük payı, Türkiye'ye yatırım yapan çokuluslu şirketlerin finansal ihtiyaçlarını karşılama seçeneği olmuştur. Bu durum ülkemize giriş yapan yabancı bankaların "Müşteriyi İzle" stratejisini kullandıklarını göstermektedir. Diğer nedenler ise Türkiye'deki potansiyel büyüme ve bankacılık sektöründen elde edilen yüksek kazançlar olarak sıralanmaktadır (Kaytancı, 2000, 90).

Denizer 1980–1997 yılları arasındaki verileri kullanarak Türkiye'de yabancı banka girişlerinin yerli bankalar üzerindeki etkisini incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre yabancı banka girişlerinden sonra yerli bankaların net faiz oranı marjı, aktif kârlılığı ve genel yönetim giderleri azalmıştır. Bu bulgular, yabancı bankaların Türk bankaları üzerinde rekabet aç-

sından bir baskı unsuru oluşturduklarını göstermektedir. Çalışmada ayrıca yabancı banka girişlerinin finansal ve operasyonel planlama, kredi analizi ve pazarlama ile işgücü sermayesi alanlarında Türk bankacılık sektörünün gelişimine katkıda bulunduğu belirtilmiştir (Denizer, 1999, 19–20).

Pehlivanlı ise yaptığı çalışmada 1980–1990 yılları arasında yabancı banka girişlerinin Türk bankacılık sektörü üzerindeki niteliksel etkilerini ölçmeye çalışmıştır. Pehlivanlı'ya göre yabancı banka girişleri, planlama, kredi değerlendirme ve Pazarlaması ile personel istihdamı konularında Türk bankacılık sektörüne katkı sağlamıştır (Pehlivanlı, 1991, 17).

Gamal ve diğerleri yaptıkları çalışmada 1990–2000 yılları arasındaki verileri kullanarak yabancı bankalar ile Türk bankaları arasında etkinlik açısından farklılık olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre yabancı bankaların Türk bankalarına göre daha etkin olduğu sonucuna ulaşmışlardır (El-Gamal ve İnanoğlu, 2005, 641–664).

Çiçek ise 1980–2000 yıllarını kapsayan çalışmasında yabancı bankaların Türkiye'ye geliş nedenleri ile Türk bankacılık sektörü içindeki paylarını ve performanslarını oran analizi yöntemiyle belirlemeye çalışmıştır. Çalışma bulgularına göre yabancı bankaların Türkiye'ye gelme nedenleri dış ticaretin finansmanı ve kısa vadeli sermaye hareketleri ile sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oran analizine göre ise yabancı bankaların sektördeki paylarını artırmadan yüksek faiz marjlarıyla yüksek kârlar elde ettiklerini ve bunu likit kalarak gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmada yabancı banka girişlerinin rekabet ortamını, finansal ürün ve hizmet miktarını, aracılık maliyetlerini ve faiz marjlarını artırdığı da belirtilmiştir (Çiçek, 2002, 70–71).

Şeker ise 1981–1994 yılları arasındaki verileri kullanarak yabancı bankaların kârlılıklarını, denetim, dış ticaret, dış borç, pazar büyümesi, ekonomik büyüme ve doğrudan yabancı yatırım değişkenleri ile açıklamaya çalışmıştır. Çalışmada oluşturulan modele göre Türkiye'de faaliyette bulunan yabancı bankaların kârlılıklarının dış borç dışındaki değişkenlerle ilişkili

olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şeker, 1997, 104–118).

Yayla ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada ise Türkiye’de faaliyet gösteren yabancı bankalar ile Türk bankaları 2002–2004 yılları arasındaki veriler kullanılarak etkinlik açısından karşılaştırılmıştır. Veri zarflama analizinin kullanıldığı çalışmada, etkinlik ölçümü aracılık yaklaşımı ve üretim yaklaşımı açısından ele alınmıştır. Aracılık yaklaşımının ele alındığı analiz sonuçlarına göre 2002 yılında yabancı bankalar Türk bankalarına göre daha etkin olmasına karşın; üretim yaklaşımına göre yapılan karşılaştırmada tam tersi bir durum ortaya çıkmıştır (Yayla ve diğerleri, 2005, 34).

Bumin ise; 2003–2006 yılları arasında Türk bankacılık sektöründe yabancı banka payının artmasına neden olan faktörleri oluşturduğu model ile belirlemeye çalışmıştır. Modelde, yabancı bankaların ana ülkesi ile Türkiye arasındaki ekonomik bütünleşme, bankacılık sisteminin sunduğu kâr olanakları ve makroekonomik göstergelerin Türkiye’deki yabancı banka payının artması üzerindeki etkileri test edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre yabancı banka paylarındaki artışın en önemli nedeni, Türk bankacılık sektörünün sunduğu kâr olanakları olduğu tespit edilmiştir (Bumin, 2007, 90–114).

5. Yabancı Bankaların Türkiye’ye Geliş Nedenleri ve Türk Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkilerini Ölçmeye Yönelik Çalışmalar

Çalışmanın bu bölümünde yabancı bankaların ülkemize geliş nedenlerini belirlemek için yapılan anket çalışmasına ve bu bankaların Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla oluşturulan ekonometrik modele yer verilmiştir.

5.1. Anket Çalışması

Yabancı bankaların Türkiye’ye geliş nedenlerini, hedef müşteri kitlelerini, faaliyet alanlarını, sundukları hizmetlerini/ürünlerini, Türk bankacılık sektörü hakkındaki düşüncelerini ve hedefledikleri uzmanlaşma alanlarını tespit etmek

amacıyla oluşturulan anket formu 6 kısım ve 77 sorudan meydana gelmektedir. Kısımlar; yabancı bankaların Türkiye’ye gelme nedenleri, hedef müşteri kitleleri, faaliyet alanları, sundukları hizmetler/ürünler, Türk bankacılık sektörü hakkındaki düşünceleri ve hedefledikleri uzmanlaşma alanları konularında ağırlık kazanmıştır. Anket çalışması; Mart 2007 tarihi itibarıyla ülkemizde faaliyet gösteren 7 tane yabancı şube, 10 tane Türkiye’de kurulmuş ve 6 tanede Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalardan olmak üzere toplam 23 yabancı mevduat bankasının üst düzey yöneticilerine uygulanmıştır. Anket için geri dönüş oranı %95,7 olarak gerçekleşmiştir. Anket çalışması Mart 2007-Mayıs 2007 döneminde gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler *SPSS 10.0 İstatistik Paket Programı*’nda analiz edilmiştir.

5.1.1. Anket Çalışmasına İlişkin Bulgular

Anket çalışmasına ilişkin elde edilen verilerin frekans, yüzde dağılımları ile ortalama değerleri ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Ayrıca yabancı bankalara ilişkin veriler yatırım türlerine göre de ayrıma tabi tutulmuştur. Yabancı bankalar yatırım türlerine göre “Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar” ile “Türkiye’de şube açan yabancı bankalar” olarak ikiye ayrılmıştır. Anket sonuçlarına ilişkin veriler analiz edilirken bu ayırım dikkate alınmış ve her iki yatırım türüne ilişkin olarak verilen cevaplar arasında farklılık olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir.

5.1.1.1. Yabancı Bankaların Türkiye’ye Gelme Nedenleri

Yabancı banka üst düzey yöneticilerine Türkiye’ye gelme nedeni olarak 18 farklı ifadeyi, “çok düşük” nedenden “çok yüksek” neden olarak derecelendirmeleri istenmiştir. Bu kapsamda yabancı bankaların Türkiye’ye gelme nedenlerinin sıralaması ortalama puanlar esas alınarak tablo 1’de yapılmıştır.

Tablo 1. Yabancı Bankaların Türkiye'ye Gelme Nedenlerinin Sıralaması

Türkiye'ye Gelme Nedenleri	Çok Düşük		Düşük		Normal		Yüksek		Çok Yüksek		Toplam		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Yeni müşteri/iş arayışı	0	0	1	4,5	1	4,5	10	45,5	10	45,5	22	100	4,32	0,78
Sermaye piyasalarında beklenen potansiyel fırsatlar	3	13,6	0	0	2	9,1	10	45,5	7	31,8	22	100	3,82	1,30
Türkiye ekonomisindeki kullanılmamış kredi potansiyeli	3	13,6	0	0	4	18,2	8	36,4	7	31,8	22	100	3,73	1,32
Ülkenizle Türkiye arasındaki ticaret ilişkilerini geliştirme	1	4,5	3	13,6	6	27,3	8	36,4	4	18,2	22	100	3,50	1,10
Yüksek faiz marjı	3	13,6	0	0	9	40,9	5	22,7	5	22,7	22	100	3,41	1,26
Risk çeşitlendirmesi	1	4,5	2	9,1	8	36,4	9	40,9	2	9,1	22	100	3,41	0,96
Türkiye'deki büyük yatırım projelerinin finansmanı	1	4,5	3	13,6	10	45,5	3	13,6	5	22,7	22	100	3,36	1,14
Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankalarla rekabet etme	1	4,5	4	18,2	10	45,5	3	13,6	4	18,2	22	100	3,23	1,11
Ülkenizdeki rekabet şartları	2	9,1	2	9,1	10	45,5	7	31,8	1	4,5	22	100	3,14	0,99
Türkiye'deki hane halkının kullanılmamış kredi potansiyeli	7	31,8	1	4,5	2	9,1	6	27,3	6	27,3	22	100	3,14	1,67
Türkiye'ye yatırım yapan seçkin müşterilerinizin finansal ihtiyaçlarını karşılama	0	0	9	40,9	6	27,3	3	13,6	4	18,2	22	100	3,09	1,15
Teknik ve finansal konularda danışmanlık hizmeti verme	3	13,6	5	22,7	5	22,7	5	22,7	4	18,2	22	100	3,09	1,34
Coğrafi yakınlık	1	4,5	6	27,3	8	36,4	5	22,7	2	9,1	22	100	3,05	1,05
Türk bankalarla rekabet etme	4	18,2	3	13,6	7	31,8	7	31,8	1	4,5	22	100	2,91	1,19
Kültürel yakınlık	2	9,1	7	31,8	6	27,3	5	22,7	2	9,1	22	100	2,91	1,15
Ülkenizdeki rakip bankaları takip etme	4	18,2	6	27,3	4	18,2	5	22,7	3	13,6	22	100	2,86	1,36
Türkiye'de kamu kesimine finansman sağlama	5	22,7	8	36,4	7	31,8	1	4,5	1	4,5	22	100	2,32	1,04
Vergi avantajı sağlama	10	45,5	7	31,8	5	22,7	0	0	0	0	22	100	1,77	0,81
Ölçek Ortalaması													3,17	

Yukarıdaki tabloya göre genel ölçek ortalaması 3,17 olup normal derecenin (3,00) biraz üzerinde olduğu görülmektedir. Yabancı bankaların Türkiye'ye gelme nedenlerine ilişkin her bir ifadenin ortalaması, ölçek ortalaması (3,17) ve normal derece (3,00) ile karşılaştırıldığında; "Yeni müşteri/iş arayışı", "Sermaye piyasalarında beklenen potansiyel fırsatlar", "Türkiye ekonomisindeki kullanılmamış kredi potansiyeli", "Ülkenizle Türkiye arasındaki ticaret ilişkilerini geliştirme",

"Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankalarla rekabet etme", "Risk çeşitlendirmesi", "Yüksek faiz marjı", "Türkiye'deki büyük yatırım projelerinin finansmanı", ifadeleri ölçek ortalamasının üzerinde değerlere sahipken; "Türk bankalarla rekabet etme", "Kültürel yakınlık", "Ülkenizdeki rakip bankaları takip etme", "Türkiye'de kamu kesimine finans sağlama" ve "Vergi avantajı sağlama" ifadelerine ilişkin ortalamalar hem ölçek ortalamasının hem de normal derecenin altında değerlere sahiptir.

Tablo 2. Yabancı Bankaların Türkiye'ye Gelme Nedenleri ile Yatırım Türleri Arasındaki İlişki

Türkiye'ye Gelme Nedenleri	Yatırım Türü	F	Ortalama	Standart Sapma	Mann-Whitney U	Z	P
Yeni müşteri/iş arayışı	1	15	4,40	0,63	48,000	-0,352	0,725
	2	7	4,14	1,07			
Sermaye piyasalarında beklenen potansiyel fırsatlar	1	15	4,00	1,00	48,000	-0,340	0,734
	2	7	3,43	1,81			
Türkiye ekonomisindeki kullanılmamış kredi potansiyeli	1	15	4,07	1,10	29,000	-1,734	0,083*
	2	7	1,14	0,38			
Ülkenizle Türkiye arasındaki ticaret ilişkilerini geliştirme	1	15	3,33	0,90	34,000	-1,356	0,175
	2	7	3,86	1,46			
Yüksek faiz marjı	1	15	2,07	0,80	42,000	-0,777	0,437
	2	7	1,14	0,38			
Risk çeşitlendirmesi	1	15	4,07	1,10	50,500	-0,150	0,881
	2	7	3,00	1,53			
Türkiye'deki büyük yatırım projelerinin finansmanı	1	15	3,20	0,94	37,000	-1,157	0,247
	2	7	3,71	1,50			
Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankalarla rekabet etme	1	15	3,27	1,10	47,500	-0,373	0,709
	2	7	3,14	1,21			
Ülkenizdeki rekabet şartları	1	15	3,27	1,03	39,000	-1,018	0,309
	2	7	2,86	0,90			
Türkiye'deki hane halkının kullanılmamış kredi potansiyeli	1	15	3,00	0,93	4,000	-3,548	0,000**
	2	7	3,14	1,35			
Türkiye'ye yatırım yapan seçkin müşterilerinizin finansal ihtiyaçlarını karşılama	1	15	2,73	0,80	28,500	-1,779	0,075*
	2	7	3,86	1,46			
Teknik ve finansal konularda danışmanlık hizmeti verme	1	15	2,87	1,19	36,500	-1,152	0,249
	2	7	3,57	1,62			
Coğrafi yakınlık	1	15	3,00	0,93	47,000	-0,404	0,686
	2	7	2,71	1,60			
Türk bankalarla rekabet etme	1	15	3,20	1,01	32,500	-1,463	0,144
	2	7	2,29	1,38			
Kültürel yakınlık	1	15	3,60	1,12	44,500	-0,583	0,560
	2	7	3,00	1,53			
Ülkenizdeki rakip bankaları takip etme	1	15	2,80	1,52	47,000	-0,397	0,692
	2	7	3,00	1,00			
Türkiye'de kamu kesimine finansman sağlama	1	15	4,07	1,10	27,500	-1,848	0,065*
	2	7	3,00	1,53			
Vergi avantajı sağlama	1	15	2,60	0,99	19,000	-2,541	0,011**
	2	7	1,71	0,95			

1. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar

2. Türkiye'de şube açan yabancı bankalar

%90 Güvenirlilikle Anlamlı   *%95 Güvenirlilikle Anlamlı

Katılımcılara göre yabancı bankaların Türkiye'ye gelme nedeni 4,32 ortalama ile "Yeni müşteri/iş arayışı"dır. Bu durum Türkiye'ye gelen yabancı bankaların "Pazar Arama" stratejisi doğrultusunda Türkiye'ye giriş yaptıklarını göstermektedir. "Ülkenizdeki rakip bankaları takip etme" ifadesinin 2,86 ortalama ile hem ölçek ortalamasının hem de normal derecenin altında değere sahip olması ise yabancı bankaların "Lideri İzleme" stratejisiyle Türkiye'ye gelmediklerinin bir göstergesidir.

Yabancı bankaların Türkiye'ye gelme nedenleri ile yatırım türleri arasında farklılığın olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile test edilmiştir. Kuruluş türüne göre iki bölüme ayırdığımız katılımcıların Türkiye'ye gelme nedenlerine verdikleri yanıtlar ve sonuçlar tablo 2'de gösterilmiştir. Mann-Whitney U Testi'ne göre "Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar" ile "Türkiye'de şube açan yabancı bankalar" arasında %95 anlamlılık düzeyinde ($p < 0,05$); "Türkiye'deki hane halkı

nın kullanılmamış kredi potansiyeli” ve “Vergi avantajı sağlama” ifadeleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. %90 anlamlılık düzeyinde ($p<0,10$) ise “Türkiye’ye yatırım yapan seçkin müşterilerinizin finansal ihtiyaçlarını karşılama”, “Türkiye ekonomisindeki kullanılmamış kredi potansiyeli” ve “Türkiye’de kamu kesimine finans sağlama” ifadeleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir.

İstatistiksel olarak anlamlı farklılık gösteren ifadelerle göre “Türkiye’ye yatırım yapan seçkin müşterilerinizin finansal ihtiyaçlarını karşılama” ifadesinin

derecesi “Türkiye’de şube açan yabancı bankalar” için daha yüksek iken, anlamlı farklılık gösteren diğer ifadelerin dereceleri “Türkiye’de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar” için daha yüksektir.

5.1.1.2. Yabancı Bankaların Türkiye’de Belirledikleri Hedef Müşteri Kitlesi

Anket çalışmasının ikinci kısmında yabancı bankaların Türkiye’de belirledikleri hedef müşteri kitlesini verdikleri önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Hedef müşteri kitlesinin sıralaması ortalama puanlar esas alınarak tablo 3’te yapılmıştır.

Tablo 3. Yabancı Bankaların Türkiye’de Belirledikleri Hedef Müşteri Kitlesi Sıralaması

Hedef Müşteri Kitlesi	1. Dereceden		2. Dereceden		3. Dereceden		4. Dereceden		5. Dereceden		Toplam		Ortalama	Standart Sapma
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%		
Yabancı bireysel yatırımcılar	6	27,3	2	9,1	6	27,3	3	13,6	5	22,7	22	100	2,95	1,53
Finansal kurumlar	3	13,6	10	45,5	3	13,6	2	9,1	4	18,2	22	100	2,73	1,35
Tek şahıs işletmeleri	9	40,9	1	4,5	3	13,6	5	22,7	4	18,2	22	100	2,73	1,64
Küçük ve orta ölçekli işletmeler	8	36,4	4	18,2	3	13,6	4	18,2	3	13,6	22	100	2,55	1,50
Uluslararası işletmeler	7	31,8	4	18,2	7	31,8	2	9,1	2	9,1	22	100	2,45	1,30
Yabancı kurumsal yatırımcılar	8	36,4	4	18,2	5	22,7	3	13,6	2	9,1	22	100	2,41	1,37
Türkiye’deki tüm bireysel yatırımcılar	10	45,5	2	9,1	5	22,7	2	9,1	3	13,6	22	100	2,36	1,50
Türkiye’deki tüm kurumsal yatırımcılar	8	36,4	4	18,2	8	36,4	0	0	2	9,1	22	100	2,27	1,24
Türkiye’deki seçkin müşteriler	9	40,9	7	31,8	2	9,1	3	13,6	1	4,5	22	100	2,09	1,23
Ölçek Ortalaması													2,51	

Yukarıdaki tabloya göre, genel ölçek ortalaması 2,51 olup üçüncü derecenin üzerinde olduğu görülmektedir. “Türkiye’deki seçkin müşteriler”, “Türkiye’deki tüm kurumsal yatırımcılar”, “Türkiye’deki tüm bireysel yatırımcılar”, “Yabancı kurumsal yatırımcılar” ve “Uluslararası işletmeler” ifadeleri ölçek ortalamasının (2,51) altında kalmıştır. Bu durum yabancı bankaların ülkemizdeki tüm bireysel ve kurumsal yatırımcılar ile çokuluslu işletmeleri hedef müşteri

kitlesi olarak belirlediklerini göstermektedir. Ayrıca yabancı bankalar yabancı bireysel yatırımcılar yerine yabancı kurumsal yatırımcıları hedef müşteri kitlesi içinde düşünmektedirler.

Yabancı bankaların Türkiye’de belirledikleri müşteri kitlesine verdikleri önem derecesinin yatırım türüne göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan Mann-Whitney U testi sonuçları aşağıdaki tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Yabancı Bankaların Türkiye'de Belirledikleri Hedef Müşteri Kitlesi ile Yatırım Türleri Arasındaki İlişki

Hedef Müşteri Kitlesi	Yatırım Türü	F	Ortalama	Standart Sapma	Mann-Whitney U	Z	P
Yabancı bireysel yatırımcılar	1	15	2,93	1,33	51,000	-0,109	0,913
	2	7	3,00	2,00			
Finansal kurumlar	1	15	3,07	1,22	24,000	-2,122	0,034**
	2	7	2,00	1,41			
Tek şahıs işletmeleri	1	15	2,73	1,62	52,000	-0,037	0,971
	2	7	2,71	1,80			
Küçük ve orta ölçekli işletmeler	1	15	2,33	1,50	37,500	-1,092	0,275
	2	7	3,00	1,53			
Uluslararası işletmeler	1	15	2,47	1,19	49,500	-0,219	0,826
	2	7	2,43	1,62			
Yabancı kurumsal yatırımcılar	1	15	2,53	1,06	37,500	-1,095	0,274
	2	7	2,14	1,95			
Türkiye'deki tüm bireysel yatırımcılar	1	15	2,33	1,35	51,000	-0,112	0,911
	2	7	2,43	1,90			
Türkiye'deki tüm kurumsal yatırımcılar	1	15	2,40	1,18	38,500	-1,041	0,298
	2	7	2,00	1,41			
Türkiye'deki seçkin müşteriler	1	15	1,80	0,94	35,000	-1,302	0,193
	2	7	2,71	1,60			

1. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar
2. Türkiye'de şube açan yabancı bankalar
**%90 Güvenirlikle Anlamlı   **%95 Güvenirlikle Anlamlı

Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre "Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar" ile "Türkiye'de şube açan yabancı bankalar" arasında, sadece "Finansal kurumlar" müşteri kitlesine verilen önem açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu %5 yanılma ($p < 0,05$) ile söylenebilir. Bu farklılığa göre, "Finansal kurumlar" ifadesinin derecesi, "Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar ve Türk bankalarına ortak olan yabancı bankalar" için daha yüksektir.

Kaynakça

AKHTAR, H. Mohammad, "Multinational Banking in Pakistan", **Global Business Review**, Vol:2, Issue: 2, 2001
BAIN, A. Elisa, Justin, G. FUNG, Ian, R. HARPER, "Multinational Banking: Historical, Empirical and Case Perspectives", **Working Paper**, Melbourne Business School, Australia, 2003
BARAJAS, Adolfo, Roberto, STEINER, Natalia, SALAZAR, "Foreign Investment in Colombia's Financial Sector", **IMF Working Paper**, No:WP/99/150, 1999

BOUTEILLER, Eric, Bernard, MAROIS, "Strategies of European Banks in Emerging Countries: A Comparative Approach", **HEC Foundation**, Paris, 1999

BUCH, M. Claudia, Ralph, P. HEINRICH, "Handling Banking Crises-The Case of Russia", **Kiel Working Paper**, Kiel Institute for The World Economy, 1999

BUMİN, Mete, "Yeniden Yapılandırma Sonrası Türk Bankacılık Sistemine Yabancı Banka Girişi", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007

CLAESSENS, Stijin, Ash, DEMİRGÜÇ-KUNT, Harry, HUINZINGA, "How Does Foreign Entry Affect Domestic Banking Markets", **Journal of Banking and Finance**, Vol:25, Issue:5, 2001

CLAESSENS, Stijin, Jong-Kun, LEE, "Foreign Banks in Low-Income Countries: Recent Developments and Impacts", **World Bank**, 2002

CLARKE, George, Robert, CULL, Laura, D'AMATO, Andrea, MOLINARI, "The Effect of Foreign Entry on Argentina's Domestic Banking Sector", **World Bank Policy Research Working Paper**, 1999

ÇİÇEK, Yaşam, "Yabancı Bankaların Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri ve Etkileri", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2002

DAGES, B. Gerard, Linda, S. GOLDBERG, Daniel, KINNEY, "Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons from

- Mexico and Argentina”, **FRBNY Economic Policy Review**, Vol:6, Issue:3, 2002
- DENIZER, Cevdet, “Foreign Banking Entry in Turkey’s Banking Sector, 1980–1997” **World Bank Policy Research Paper**, No:2462, 1999
- EL-GAMAL, A. Mahmoud, Hulusi, İNANOĞLU, “Inefficiency and Heterogeneity in Turkish Banking: 1990–2000”, **Journal of Applied Econometrics**, Vol:20, Issue:5, 2005
- ENGWALL, Lars, Maria, WALLENSTAL, “Tit For That in Small Steps: The Internationalization of Swedish Banks”, **Scandinavian Journal of Management**, Vol:4, Issue:3, 1988
- FIELEKE, S. Norman, “The Growth of US Banking Abroad: An Analytical Survey” **Federal Reserve Bank of Boston Conference Series**, No:18, 1977
- FOCARELLI, Dario, Alberto, F. POZZOLO, “Where Do Banks Expand Abroad? An Empirical Analysis”, **SSRN Electronic Paper Collection**, 2002
- GOLDBERG, G. Lawrence, Anthony, SAUNDERS, “The Growth of Organizational Forms of Foreign Banks in U.S.:Note”, **Journal of Money, Credit and Banking**, Vol:13, Issue:3, 1981
- GROSSE, Robert, Lawrence, G. GOLDBERG, “Foreign Bank Activity in the United States: An Analysis by Country of Origin”, **Journal of Banking and Finance**, Vol:15, Issue:16, 1991
- GUILLEN, Mauro, Adrian, E. TSCHOEGL, “At Last The Internalization of Retail Banking? The Case of The Spanish Banks in Latin America”, **Working Paper**, The Wharton Financial Institutions Center, 1999
- HELLMAN, Pasi, “The Internalization of Finnish Financial Service Companies”, **International Business Review**, Vol:5, Issue:2, 1996
- HERMES, Niels, Robert, LENSINK, “The Impact of Foreign Bank Entry on Domestic Banking Markets: A Note”, **SOM-ThemeE: Financial Markets and Institutions**, University of Groningen, Germany, 2001
- KAYTANCI, Meriç, “Türkiye’deki Uluslararası Bankaların Faaliyetleri, Stratejileri ve Türk Bankacılık Sistemi İçindeki Pazar Paylarına İlişkin Bir İnceleme”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000
- KONOPIELKO, Lukasz, “Foreign Banks’ Entry into Central and Eastern European Markets: Motives and Activities”, **Post-Communist Economies**, Vol:11 Issue:4, 1999
- KRAFT, Evan, “Foreign Banks in Croatia: Reasons for Entry, Performance and Impacts”, **Journal of Emerging Markets Finance**, Vol:3, Issue:153, 2004
- LENSINK, Robert, “Foreign Banks and Economic Transition”, **Journal of Emerging Market Finance**, Vol:3, 2004
- LENSINK, Robert, Niels, HERMES, “The Short-Term Effects of Foreign Bank Entry on Domestic Bank Behaviour: Does Economic Development Matter?”, **Journal of Banking and Finance**, Vol: 28, No: 3, 2004
- MAGRI, Silvia, Alessandra, MORI, Paola, ROSSI, “The Entry and the Activity Level of Foreign Banks in Italy: An Analysis of the Determinants”, **Journal of Banking and Finance**, Vol:29, Issue:5, 2005
- MOLYNEUX, Philip, “A Note on The Determinants of Foreign Bank Activity in London Between 1980 and 1989”, **Applied Financial Economics**, Vol:6, Issue:3, 1996
- NOLLE, E. Daniel, Rama, SETH, “Do Banks Follow Their Customers Abroad?”, **Financial Markets, Institutions & Instruments**, Vol:7, Issue:4, 1998
- PASTOR, M. Jose, Francisco, PEREZ, Javier, QUESADA, “The Opening of The Spanish Banking System: 1985–98”, **Liberalization and Internationalization of Financial Services Conference**, Geneva, 1999
- PEHLIVANLI, Hamit, “The Impact of Transnational Banks on The Banking Sector in Developing Countries: An Analysis of The Turkish Experience, 1980–89”, **Middle East Business and Banking**, September, 1991
- ŞEKER, Serpil, “The Determinants of Foreign Banking: Turkish Experience”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1997
- UIBOUPIN, Janek, “Effects of Foreign Bank Entry on Bank Performance in the CEE Countries” **Tartu University Pres.**, No:569, 2004
- YAFFEE, A.Robert “A Primer for Panel Data Analysis”, **New York University ITS**, 2003, www.nyu.edu/its/socsci/Docs/pda.pdf
- YAYLA, Münür, Yasemin, T. KAYA, İbrahim, EKMEN, “Bankacılık Sektörüne Yabancı Girişi: Küresel Gelişmeler ve Türkiye”, **BDDK ARD Çalışma Raporları**, No: 2005/6, Ankara, 2005
- ZAJC, Peter, “The Effect of Foreign Bank Entry on Domestic Banks in Central and Eastern Europe”, **Paper for SUERF Colloquium**, 2003